Sprawozdanie

VI Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Modele ochrony praw człowieka: europejski i amerykański. Aksjologia – instytucje – efektywność*, Warszawa, Sejm, 9–11 kwietnia 2014 r.

W dniach 9–11 kwietnia 2014 r. w budynkach polskiego parlamentu odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa pod tytułem „Modele ochrony praw człowieka: europejski i amerykański. Aksjologia – instytucje – efektywność”. Przedsięwzięcie to zostało zorganizowane z okazji 55. rocznicy utworzenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i 45. rocznicy przyjęcia Amerykańskiej konwencji praw człowieka. Patronat honorowy Konferencji objęła Pani Novanethem Pillay – Wysoka Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Praw Człowieka.

Przybyłych gości m.in. z Austrii, Brazylii, Holandii, Kazachstanu, Rosji, Słowacji, Nowej Zelandii, Ukrainy, Wielkiej Brytanii i Włoch, zarówno teoretyków, jak i praktyków prawa, przywitał kierownik naukowy konferencji prof. dr hab. Jerzy Jaskiernia z Uniwersytetu im. Jana Kochanowskiego w Kielcach, który podkreślił systemowe znaczenie krajowych, regionalnych i międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka. Językami konferencji były: polski, angielski i rosyjski. Tłumaczeniem objęto obrady plenarne oraz te panele, w których udział brali goście z zagranicy.

Pierwszej z sesji plenarnych pt. „Współczesne wyzwania w sferze ochrony praw człowieka”, odbywających się w Sali Kolumnowej Sejmu, przewodniczyła prof. Maria Kruk-Jarosz (Uczelnia Łazarskiego w Warszawie). Jako

pierwszy zabrał głos prof. Noel Cox (Uniwersytet w Aberystwyth, Wielka Brytania), który przedstawił koncepcyjne podstawy dyskursu prawniczego na temat ochrony praw człowieka w Europie. Następnie wygłoszone zostały kolejne referaty. Prof. Herbert Schambeck (Uniwersytet w Linz) wskazał pozycję praw podstawowych w amerykańskim systemie prawnym i ich znaczenie dla konstytucjonalizmu europejskiego. Prof. Luca Mezzetti (Szkoła Nauk Prawnych w Bolonii, Włochy) swoje wystąpienie poświęcił włoskim doświadczeniom w zakresie wielopoziomowej ochrony praw człowieka. Wskazał, że Konstytucja Republiki Włoskiej zawiera bogaty katalog praw politycznych, społecznych i ekonomicznych, a sądownictwo krajowe prowadzi nieustanny dialog z Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Prof. dr Wim J.M. Voermans (Leiden University, Holandia) podkreślił znaczenie interakcji między sądami w zakresie ochrony praw człowieka w Europie. Zaproponował również wprowadzenie zmian mających na celu harmonizację działań sądownictwa europejskiego w zakresie interpretacji i stosowania praw człowieka. Prof. Janusz Symonides (Społeczna Akademia Nauk w Łodzi, Wydział Zamiejscowy w Warszawie) przedstawił prawne aspekty realizacji wolności akademickiej w Europie i Stanach Zjednoczonych. Powodem debaty nad wolnością akademicką był fakt jej naruszania w wielu regionach świata, m.in. w Afryce, Azji czy Ameryce Łacińskiej. Podsumowując swoje wystąpienie, profesor podkreślił znaczenie wolności akademickiej, przypominając jednocześnie, że w czasie komercjalizacji nauki warto się skupić nie tylko na prawach, ale i na obowiązkach, które spoczywają zarówno na uczelniach, jak i na społeczności akademickiej. Jako ostatni w pierwszej sesji plenarnej wystąpił prof. Veleri Bebyk (przewodniczący Ukraińskiego Stowarzyszenia Nauk Politycznych w Kijowie, Ukraina), który wygłosił referat pt. „Ukraiński Majdan jako nowa forma ochrony praw człowieka”. Podkreślił, że wydarzenia na Ukrainie znacząco zmieniły pogląd ludzi na prawa człowieka i relacje pomiędzy społeczeństwem a władzą. Stany Zjednoczone i Unia Europejska zareagowały z dużym opóźnieniem, wyrażając jedynie swoje zaniepokojenie sytuacją polityczną na Ukrainie.

Druga sesja plenarna, moderowana przez prof. dr. hab. Bogusława Banaszaka (Uniwersytet Wrocławski), nosiła tytuł „Aksjologia i efektywność systemów ochrony praw człowieka: europejskiego i amerykańskiego”. Jako pierwszy wystąpił amb. dr Piotr Świtalski (Sekretariat Generalny Rady Eu-

ropy, Strasburg), który potwierdził potrzebę debaty koncepcyjnej pomiędzy Europą a Stanami Zjednoczonymi w aspekcie ochrony praw człowieka. Dostrzegł również kryzys koncepcji praw człowieka i zaproponował jej zastąpienie koncepcją godności Jürgena Habermasa. Następnym prelegentem był prof. Heribert Koeck (Uniwersytet w Linz, Austria), który opracował zagadnienie rozdziału kościoła od państwa w tradycji europejskiej i amerykańskiej. Profesor podkreślił, że wolność religijna stała się częścią systemu ochrony praw człowieka, a manifestowanie swojej przynależności religijnej stało się faktem. Europejska koncepcja rozdziału kościoła od państwa zdaniem prelegenta jest bardziej efektywna niż amerykańska. Kolejnym mówcą była dr hab. Małgorzata Winiarczyk-Kossakowska (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach). Jej wystąpienie miało charakter komparatystyczny i dotyczyło stosunków państwo–Kościół w amerykańskim i europejskim systemie ochrony praw człowieka. Referentka opowiedziała się za upowszechnieniem systemu Rady Europy, który nie służy ochronie tylko jednej grupy religijnej i jest nastawiony przy tym na ochronę praw najbardziej narażonych na dyskryminację. Pomimo intensywnych działań nad wypracowaniem optymalnego modelu ochrony praw człowieka jak dotąd nie udało się wyeliminować uzasadnionych obaw grupowych i indywidualnych pomiędzy społecznościami i państwami, pomiędzy ludźmi wierzącymi i niewierzącymi, a także pomiędzy samymi kościołami, nie udało się również wyrugować żywej wrogości pomiędzy wymienionymi podmiotami w sytuacji napięcia. Prof. dr Luiz Guilherme Arcao Conci (Uniwersytet w Sao Paulo, Brazylia) przedstawił zagadnienie koordynacji w zakresie międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka w Brazylii. Podkreślił również znaczenie sądów konstytucyjnych, których zadaniem jest nie tylko kontrola konstytucji krajowych, ale również konwencji międzynarodowych. Prof. dr Viktor Rudenko (Oddział Rosyjskiej Akademii Nauk w Jekaterynburgu, Federacja Rosyjska) przedstawił zagadnienie ochrony praw człowieka przez uczestnictwo obywateli w sądownictwie. Profesor opowiedział się za sądownictwem, w którego skład wchodziłoby obywatele niebędący profesjonalistami. Dr Marianna Abramova (Uniwersytet w Moskwie, Federacja Rosyjska), swoje wystąpienie poświęciła przestrzeganiu praw człowieka w krajach Ameryki Południowej. Wskazała również, że konstytucje jako źródła prawa w XXI wieku zyskują dodatkową funkcję – kształtują mechani-

zmy ochrony praw człowieka. Następnie prof. dr hab. Jacek Sobczak (Szkola Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie) omówił zagadnienia dotyczące wolności wypowiedzi i prawa do prywatności w europejskich i północno-amerykańskich systemach prawnych. Opowiedział się za tym, aby publicyści prawniczy i polityczni zanim zabiorą głos w dyskusji z głębokim przekonaniem, że to, co mówią, jest prawdziwe (przekonaniem jednak bardzo odległym od faktów), raczyli się z tymi faktami zapoznać. Prof. dr hab. Andrzej Bisztyga (Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. W. Korfańskiego w Katowicach) w swoim wystąpieniu zatytułowanym „Wolność jednostki a zagrożenie terroryzmem w ujęciu Sądu Najwyższego USA” wskazał na swego rodzaju problem (ale i zadanie) wytyczania granic pomiędzy wolnością jednostki a bezpieczeństwem. Profesor podkreślił, że Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych ma tradycję słabego reagowania na wprowadzenie przez egzekutywę stanu wyjątkowego spowodowanego zagrożeniem terrorystycznym. Profesor A. Bisztyga wskazał, że to, czego brakuje, to wypracowanie przez Sąd Najwyższy orzecznictwa odpornego na kryzys, które mogłoby zostać wykorzystane w chwili nastania kolejnego kryzysu i dalej podczas jego trwania. Innymi słowy, Sąd Najwyższy USA w czasie kryzysu nie strzeże w sposób regularny wolności jednostek przed ingerencjami ze strony legislatywy i egzekutywy. Dopiero gdy mija moment krytyczny, sięga on po swą kompetencję kontroli konstytucyjności. Z tytułu pełnienia funkcji strażnika Konstytucji Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych odgrywa relatywnie wyjątkowo intensywną rolę (nieporównywalną z Sądami Najwyższymi innych państw). Ostatnim prelegentem w drugiej sesji pierwszego dnia obrad była doc. Aliya Orazaliyeva (Uniwersytet w Kazachstanie), która przedstawiła znaczenie sądownictwa europejskiego dla przestrzegania i ochrony praw człowieka, podkreślając jednocześnie, że sądownictwo to kształtuje kulturę prawniczą zarówno w Europie, jak i na świecie.

Po przerwie obiadowej obrady podzielono – z uwagi na wyjątkową dużą liczbę uczestników (276 osób) – na 18 (paneli) zespołów problemowych.

Panel nr 1 – „Teoretyczne problemy ochrony praw człowieka” prowadzony przez amb. dr. Władysława Sokołowskiego (Wyższa Szkoła Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej w Chełmie) i stanowił swego rodzaju teoretycznoprawną analizę interdyscyplinarności praw człowieka.

Panel nr 2 – „Systemowe regulacje ochrony praw człowieka w modelach: europejskim i amerykańskim” moderował prof. Viktor Rudenko (Rosyjska Akademia Nauk w Jekaterynburgu, Federacja Rosyjska), dotyczył analizy prawnoporównawczej regulacji systemowych zawartych w tytule.

Panel nr 3 – „Oddziaływanie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka na krajowe systemy ochrony praw człowieka” prowadzony przez amb. dr. Piotra Świtalskiego (Sekretariat Generalny Rady Europy w Strasburgu), stanowił przegląd referatów z zakresu przedmiotowej tematyki, uwzględniających dorobek orzecznicy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Panel nr 4 – „Oddziaływanie organizacji międzynarodowych na ochronę praw człowieka”, któremu przewodniczył prof. Janusz Symonides (Społeczna Akademia Nauk w Łodzi, Wydział Zamiejscowy w Warszawie), dotyczył wpływu systemu międzynarodowego na kulturę prawną i aksjologię poszczególnych państw.

Panel nr 5 – „Uwarunkowania ochrony praw człowieka w modelu amerykańskim”, przewodniczył prof. Wojciech Pomykało (Uczelnia Warszawska im. Marii Skłodowskiej-Curie), poświęcony był zagadnieniu wolności i praw jednostki w amerykańskim systemie prawnym.

Panel nr 6 – „Uwarunkowania ochrony praw człowieka w modelu europejskim”, prowadzony był przez prof. Ivana Pankevycha (Uniwersytet we Lwowie, Ukraina) i odnosił się do kwestii ochrony praw człowieka w warunkach integracji europejskiej.

Panel nr 7 – „Problemy funkcjonowania sądów międzynarodowych w obszarze ochrony praw człowieka” pod przewodnictwem prof. Jana Prochowskiego (Uniwersytet Śląski) zawierał przegląd aktualnego orzecznictwa, ale dotyczył też kwestii proceduralnych.

Obrady prowadzone były także w panelach dotyczących kwestii nieco bardziej uszczegółowionych.

Panel nr 8 pt. „Ochrona praw i wolności politycznych, prawa do nauki i kultury” prowadzony był przez prof. Jacka Sobczaka (Szkola Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie).

Panel nr 9 pod przewodnictwem prof. Andrzeja Bisztygi (Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfanteo w Katowicach) nosił tytuł „Ochrona prawa do godności i prywatności”.

W pierwszym dniu konferencji przewidziano także obrady zespołów problemowych w ramach paneli wieczornych.

Panel nr 10 pt. „Problemy ochrony praw człowieka na Ukrainie i w Rosji” moderował prof. Veleriy Bebyk (przewodniczący Ukraińskiego Stowarzyszenia Nauk Politycznych w Kijowie, Ukraina).

Panel nr 11 – „Wpływ organizacji międzynarodowych na krajowe systemy ochrony praw człowieka” prowadzony przez prof. Longina Pastusiaka (Akademia Biznesu i Finansów Vistula w Warszawie).

Panel nr 12 pt. „Międzynarodowe a krajowe instrumenty ochrony praw człowieka” moderowany przez prof. Bogusława Banaszaka (Uniwersytet Wrocławski).

Panel nr 13 pt. „Prawa dzieci, młodzieży i rodziny” moderowany przez prof. Małgorzatę Winiarczyk-Kossakowską (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach).

Panel nr 14 pt. „Prawo do życia i zdrowia” moderowany przez prof. Janusza Sztumskiego (Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfańtego w Katowicach).

Panel nr 15 – „Prawo do sądu” prowadzony był przez prof. Jerzego Paśnika (Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie) i dotyczył przede wszystkim prawa do rzetelnego procesu; barier – zarówno w dostępie do sądu, jak do zawodów prawniczych; zjawiska tendencji do polubownego rozwiązywania sporów oraz problemu egzekucji praw człowieka.

Panel nr 16 – „Ochrona mniejszości i zakaz dyskryminacji” moderowany przez prof. Mariana Kallasa (Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie), poruszał m.in. problemy związane z dyskryminacją osób niepełnosprawnych, mniejszości seksualnych, narodowych i rasowych.

Panel nr 17 – „Ochrona praw społeczno-ekonomicznych” pod kierownictwem prof. Wojciecha Saletry (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) poruszał kwestie ochrony pracowników, zabezpieczenia społecznego, zapewnienia odpowiedniego poziomu życia, jak i ochrona zdrowia.

Panel nr 18 – „Ochrona praw w obszarze prawa administracyjnego i cywilnego” moderowany przez prof. Stanisława Pikulskiego (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) dotyczył praw jednostek – do rzetelnego procesu sądowego, posiadania własności i wolności wyrażania opinii.

Ze względu na tak wiele paneli nie jest możliwe szczegółowe omówienie każdego z nich, stąd uwaga skupiona zostanie jedynie na Panelu 8, w którym piszący niniejsze sprawozdanie brał udział.

Zespół problemowy nr 8 zatytułowany „Ochrona praw i wolności politycznych, prawa do nauki i kultury” był prowadzony przez prof. Jacka Sobczaka (SWPS w Warszawie). Jako pierwsza wystąpiła prof. Maria Marczevska-Rytko (UMCS w Lublinie), przedstawiła kwestie wolności jednostki w warunkach globalizującego się świata. Prelegentka wyjaśniła, że nie ma jednego aprobowanego przez wszystkich pojęcia wolności, która jest postrzegana na wielu płaszczyznach. Jedna z nich odnosi się do zabezpieczeń instytucjonalnych, druga zaś dotyczy kultury politycznej, zasad obowiązujących w kulturze społecznej. Nowy wymiar tych problemów w warunkach globalizacji dopuszcza ograniczenia wolności jednostki, które jesteśmy w stanie zaakceptować ze względów bezpieczeństwa. Następnie dr hab. Leszek Wieczorek (Uniwersytet Śląski) omówił zadania samorządu terytorialnego w zakresie zapewniania bezpieczeństwa obywatelom. Podkreślił znaczenie powiatowych komisji bezpieczeństwa i porządku publicznego dla wolności i praw jednostki. Dr Wojciech Ziętara (UMCS w Lublinie) zaprezentował Międzynarodówkę Socjalistyczną jako jedną z największych organizacji międzynarodowych o charakterze pozarządowym, która wpływa na przestrzeganie i rozwój praw człowieka w Europie. W skład tej organizacji wchodzi ponad 170 partii politycznych, organizacji społecznych i zawodowych. Organizacja ta stanowi forum wymiany poglądów i zajmuje się monitorowaniem przestrzegania praw człowieka w poszczególnych państwach. Następnym prelegentem był dr Jarosław Czerw (Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie, wicestarosta kraśnicki), który opracował zagadnienie kwot wyborczych w wyborach stanowiących jednostek samorządu terytorialnego w świetle przepisów polskiego Kodeksu Wyborczego jako realizacji zasady równości kobiet i mężczyzn. Prelegent podkreślił, że systemy kwotowe dotyczące płci na listach wyborczych to tylko jeden z wielu środków służących do zwiększenia reprezentacji politycznej kobiet. Osiągnięcie równowagi płci na szczeblu decyzyjnym w głównej mierze zależy od partii politycznych, które kształtują listy wyborcze. Mgr Karolina Światała (doktorantka Uniwersytetu Warszawskiego) swoje wystąpienie poświęciła inwigilacji społeczeństwa w sieci i ochronie prywatności internautów. Na podstawie anali-

zy materiałów prasowych referentka wykazała, że dzienniki nie odwoływały się w sposób wystarczający i wyczerpujący wobec kwestii ochrony prywatności społeczeństwa w sieci, a przede wszystkim nie wyjaśniały czytelnikom potencjalnych możliwości ochrony, którzy to w łatwy i powszechnie dostępny sposób mogliby się zapoznać (doinformować), uspokoić i być może podjąć kroki niwelujące proceder nadmiernej inwigilacji. Kolejny prelegent, mgr Zuzanna Kotuła (Uniwersytet Wrocławski, WPAiE), swoje wystąpienie poświęciła realizacji prawa do kultury w europejskim modelu ochrony dziedzictwa kulturowego. Wskazała, że ochrona dziedzictwa kulturowego znacząco wpływa na rozwój społeczeństwa demokratycznego i obywatelskiego. Europejski model ochrony dziedzictwa kulturowego sprowadza się głównie do działań koordynujących oraz do monitorowania przedsięwzięć dziedzictwa kulturowego. Jako ostatni wystąpił mgr Daniel Wojtczak (doktorant Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach), zaprezentował zasadę społeczeństwa obywatelskiego w europejskim porządku prawnym. Referent zwrócił szczególną uwagę na te formy aktywności społecznej, które mają wpływ na demokratyzację, ochronę wolności i praw obywatelskich. Zasadą odnoszącą się do wolności i praw człowieka i obywatela jest zasada społeczeństwa obywatelskiego, którą rozumieć należy jako uznanie i zagwarantowanie przez państwo wolności oraz możliwości uczestnictwa obywatelskiego w kształtowaniu kierunków polityki państwa, twórczego i swobodnego wpływania na wszelkie przejawy życia społecznego w różnych formach.

Drugi dzień konferencji składał się jedynie z sesji plenarnych – numerowanych jako trzecia i czwarta. Trzecia sesja plenarna zatytułowana „Problemy efektywności ochrony praw człowieka” prowadzona była przez prof. dr. hab. Andrzeja Bisztygę (Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfanteo w Katowicach). Jako pierwszy wystąpił dr Ryszard Piotrowski (Uniwersytet Warszawski, WPiA), który rozważał możliwość występowania zagrożeń dla praw człowieka w Stanach Zjednoczonych. Prof. dr. hab. Bogusław Banaszak (Uniwersytet Wrocławski, WPAiE) opracował zagadnienie skargi konstytucyjnej jako środka ochrony praw człowieka w europejskim i amerykańskim systemie prawnym. Następnie dr hab. Małgorzata Stefaniuk (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, WPiA) zaprezentowała referat pt. „Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich w badaniach opinii publicznej – wiedza o instytucji i jej społeczna ocena”. Kolejnym prelegentem

była Galina Dmitriewna Sadownikova (Moskiewski Państwowy Uniwersytet Prawniczy w Moskwie, Federacja Rosyjska), zaprezentowała wpływ modelu rosyjskiego na rozwój międzynarodowych standardów praw człowieka. Kolejny referat przedstawiła dr hab. Alicja Jaskiernia (Uniwersytet Warszawski, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Instytut Dziennikarstwa). Został on poświęcony ochronie prywatności i danych osobowych w polityce Unii Europejskiej w obszarze Internetu. Następny prelegent, dr hab. Sylwester Gardocki (Uniwersytet Warszawski, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych; Uniwersytet Opolski), swoje wystąpienie poświęcił współpracy organów Unii Europejskiej z międzynarodowymi sądami karnymi. Elena Vladimirova (Oddział Rosyjskiej Akademii Sprawiedliwości w Voronezh, Federacja Rosyjska) przedstawiła rolę Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w zakresie ochrony praw człowieka. Jako ostatni referenci wystąpili dr hab. Wojciech Saletra (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, dziekan WZiA), zaprezentował referat zatytułowany „Sądownictwo administracyjne a ochrona praw obywateli w tradycji europejskiego systemu prawnego”, zaś prof. dr hab. Stanisław Pikulski (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, dziekan WPiA) swoje wystąpienie poświęcił nierówności stosowania prawa wobec ubezpieczonych funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa.

Czwartą sesję plenarną zatytułowaną „Poszukiwanie kierunków optymalizacji ochrony praw człowieka” prowadził prof. Marek Mazurkiewicz (wiceprezes Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku). W sesji tej zaplanowano udział wymienionych poniżej kolejno referentów. Prof. dr hab. Janusz Sztumski (Górnośląska Wyższa szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfańskiego) przedstawił rozważania na temat ochrony praw człowieka i obywatela. Eduard Bárány, JUDr., DrSc (Słowacka Akademia Nauk w Bratysławie, Słowacja) przedstawił wpływ sądownictwa konstytucyjnego i międzynarodowego na ochronę praw człowieka. Dr Elżbieta Kuzborska poruszyła zagadnienie praw mniejszości polskiej na Litwie w świetle europejskich standardów ich ochrony. Dr Karol Czejarek (Akademia Humanistyczna im. prof. A. Gieysztor w Pułtusku) opracował kwestie współpracy polsko-niemieckiej w kontekście przyszłości Europy z uwzględnieniem praw człowieka, małżeństw mieszanych, edukacji i wychowania europejskiego. Prof. dr hab. Jan Maciejewski (Uniwersytet Wrocławski, WNS, Instytut Socjologii) przedstawił re-

ferat pt. „Grupy dyspozycyjne w instytucjonalnej ochronie praw człowieka”. Sesję tę zamykał prof. dr hab. Wojciech Pomykało (Uczelnia Warszawska im. Marii Skłodowskiej-Curie) wystąpieniem na temat powszechnego dostępu do wykształcenia jako niedocenionego elementu praw człowieka w XXI w.

W godzinach wczesnopopołudniowych nastąpiło uroczyste zamknięcie konferencji.

Opisana konferencja była olbrzymim przedsięwzięciem naukowym i logistycznym. W jej trakcie zasygnalizowano wiele problemów związanych z rozwojem, interpretacją oraz stosowaniem i egzekwowaniem praw człowieka. Międzynarodowy charakter konferencji i sukces organizacyjny sprawiły, że przedsięwzięcie to stało się wydarzeniem cyklicznym, cieszącym się coraz większą popularnością. Bogactwo przygotowanych tematów pokazało, jak szerokim i interesującym tematem badawczym jest problematyka ochrony praw człowieka, nie tylko z punktu widzenia jurysprudencji, lecz także praktyki prawniczej.

Daniel Wojtczak
Uniwersytet Śląski